

طرح خاورمیانه جدید؛ اهداف، چالش‌ها و موانع

نویسنده: ایوب پورقیومی^۱

تاریخ دریافت مقاله: ۸۶/۱۰/۲۳

تاریخ تأیید مقاله: ۸۶/۱۱/۲۷

صفحات مقاله: ۹۹-۱۱۸

چکیده

با وجود آن که پس از ۱۱ سپتامبر دموکراسی‌سازی بر مبنای ارزش‌های آمریکایی محوریت اصلی سیاست هژمون‌گرایی یک‌جانبه آمریکا را در منطقه خاورمیانه تشکیل می‌داد، واقعیت‌ها و شرایط خاص منطقه که به نوعی مورد غفلت نومحافظه‌کاران قرار گرفته بود، باعث گردید آن‌ها نتوانند با این شیوه به نتایج مطلوب و اهداف تعیین شده در منطقه دست یابند. بنابراین، برای جبران ناکامی‌های خود به شیوه‌ای جدید متوسل شده و راهبرد مقابله و مهار اسلام سیاسی و بیداری اسلامی را در قالب طرح خاورمیانه جدید برگزیدند. مرحله اول این راهبرد با حمله به حزب الله لبنان در جنگ ۳۳ روزه آغاز گردید، اما نتایج خیره‌کننده مقاومت لبنان سبب شد هیمنه نظامی رژیم صهیونیستی شکسته شده و نظامی‌گری نومحافظه‌کاران آمریکا، در فاز سخت‌افزاری خاورمیانه جدید نیز با شکست مواجه و تغییرات عمده‌ای در سیاست خاورمیانه‌ای آمریکا ایجاد گردد.

۱ - کارشناس ارشد مطالعات دفاعی و استراتژیک، مدرس مجتمع دانشگاهی شهید مطهری

کلید واژگان

خاورمیانه جدید، بیداری اسلامی، خاورمیانه بزرگ، دموکراسی‌سازی، هلال شیعی

مقدمه

حادثه یازده سپتامبر فرصتی مناسب در اختیار نومحافظه‌کاران آمریکا قرار داد تا بار دیگر از طریق توسل به حربه‌های سخت‌افزاری نظامی، امنیتی و اطلاعاتی، تغییرات بنیان‌کن در دولت‌ها و سپس هنجارسازی در نظم مطلوب، اهداف خود را دنبال نمایند.^۱

موقعیت راهبردی خاورمیانه و اهمیت آن به لحاظ ذخایر انرژی و شاهره ارتباطی جهان و هم‌چنین وجود قدرت‌های چالشگر نظام مورد نظر آمریکا و متحدانش در این منطقه، باعث شد که آن‌ها برای بهره‌برداری از این فرصت طلایی با تمام قوا وارد میدان شوند.

در همین راستا، نومحافظه‌کاران با حربه ضرورت مبارزه با تروریسم و با طرح‌هایی چون دولت‌سازی و ملت‌سازی در خاورمیانه در پی ایجاد تغییرات مورد نظر خود برآمدند. ابتدا طرح «خاورمیانه بزرگ»^۲ را باهدف گسترش

۱ - ر. ک: حسینی، حسن. «طرح خاورمیانه بزرگ‌تر»: القاعده و قاعده در راهبرد امنیت ملی آمریکا، تهران: موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر، ۱۳۸۳.

- حسینی، حسن. «جایگاه آموزه تغییر رژیم در اندیشه نومحافظه‌کاران»، نشریه نگاه، سال چهارم، شماره ۴۶، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، تهران: مهر و آبان ۱۳۸۳، صص ۱۵-۴.

۲ - برای اطلاع بیشتر از واقعیت‌های این طرح، ر. ک:

- حسینی، حسن. «طرح خاورمیانه بزرگ‌تر»: القاعده و قاعده در راهبرد امنیت ملی آمریکا، تهران: موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر، ۱۳۸۳.

- یونسین، مجید. کتاب خاورمیانه ۵ ویژه اصلاحات در خاورمیانه، تهران: موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر ۱۳۸۵.

- امینیان، بهادر. «آمریکا و طرح خاورمیانه بزرگ: اهداف، ابزار و مشکلات»، مجله سیاست دفاعی، شماره

دموکراسی مطرح کردند اما این طرح در عراق با مشکل روبه‌رو گردید. شکل‌گیری تحولات خاورمیانه بر خلاف منافع و خواست آمریکا و متحدانش در منطقه و قدرت‌یابی جریان‌های اسلام‌گرا و بیداری اسلامی و تقویت جبهه ایران و طرفدارانش پس از برگزاری انتخابات در کشورهای چون عراق، بحرین، عربستان، مصر، لبنان، کویت، پیروزی حزب الله در جنگ ۳۳ روزه علیه رژیم صهیونیستی، پیروزی قدرتمندان حماس در فلسطین و برخورداری از حمایت مردمی در نوار غزه، تحقق اهداف میلیتاریستی نومحافظه‌کاران آمریکا و سیاست‌های مبتنی بر هژمون‌گرایی یک‌جانبه، این کشور را با مشکلات اساسی مواجه کرده و عامل پشیمانی آمریکا از طرح شعار دموکراسی‌سازی و ضرورت انجام تغییرات در رژیم‌های منطقه گردید. لذا در چرخشی آشکار از سیاست‌های اعلام شده در قالب طرح خاورمیانه بزرگ، در صدد برآمدند به مقابله با بیداری اسلامی در چارچوب طرح خاورمیانه جدید برخیزند.

سابقه طرح خاورمیانه جدید

شیمون پرز^۱ اولین کسی بود که «خاورمیانه جدید» را با هدف سلطه ژئوپلیتیکی و سیاسی، و در نهایت سلطه اقتصادی مطرح کرد. وی معتقد بود که برای تسلط بر منطقه خاورمیانه باید نقشه جدیدی برای تفکیک منطقه به صورت مجمع‌الجزایر پراکنده بر اساس معیارهای زبان، نژاد و قومیت ترسیم کرد تا وحدت وطن، وحدت جهان اسلام و جهان عرب در این بین مفهومی نداشته و به‌عنوان ارزش به آن نگریسته نشود.^۲

پیاپی ۴۸، سال دوازدهم، شماره ۴، تهران: پاییز ۱۳۸۳، صص ۲۶-۷.

۱ - معاون نخست وزیر وقت رژیم صهیونیستی و رئیس فعلی این رژیم.

۲ - ر.ک: سید افقهی، ۱۳۸۵/۶/۱۹، خبرگزاری مهر.

از مهم‌ترین اهداف کشورهای غربی برای شکل‌دهی و تثبیت مهندسی امنیتی جدید منطقه، تلاش برای ایجاد اجماع نسبی برای مهار و نابودی جنبش‌های اسلامی یا حداقل تبدیل آنان به یک نهاد سیاسی در طرح «خاورمیانه جدید» است. در این طرح که به‌طور رسمی توسط کاندولیزا رایس^۱ جایگزین «طرح خاورمیانه بزرگ» معرفی شد ایالات متحده با تأکید بر سه مقوله رادیکالیسم اسلامی، تروریسم و تسلیحات کشتار جمعی و ترسیم تصویر مجازی و غیرواقعی از طریق رسانه‌ها، می‌کوشد تا زمینه‌های شکل‌گیری اجماع نسبی در نظام بین‌المللی را علیه جنبش‌های اسلامی، مانند حزب الله و حماس و کشورهای مستقل مانند ایران فراهم سازد. (دلاورپور اقدام، ۱۳۸۶، www.vijename.ommatnews.com).

اهداف طرح

یک‌دست‌سازی منطقه خاورمیانه در جهت منافع غرب و آمریکا، هدف نهایی آمریکا بوده که زمانی عنوان «خاورمیانه بزرگ» و پس از ناکامی، با تغییر در تاکتیک و شعار، عنوان «خاورمیانه جدید» به خود می‌گیرد. با توجه به اهمیت این امر در این مقاله به مهم‌ترین اهداف طرح خاورمیانه جدید اشاره می‌گردد:

ایجاد دولت‌های کوچک قومی

یکی از طرح‌های احتمالی آمریکا در منطقه ایجاد دولت‌های کوچک قومی است. مطرح شدن طرح تجزیه خاورمیانه بر اساس قومیت‌ها از سوی رالف پیترز و مصوبه مجلس آمریکا در خصوص تجزیه عراق، پرده از نیت سوء استکبار

۱ - خانم رایس وزیر خارجه آمریکا، در سفر خاورمیانه‌ای خود پس از آغاز جنگ ۳۳ روزه لبنان با اشاره به تحولات منطقه - به‌ویژه عراق و لبنان - این شرایط را درد زایمان خاورمیانه جدید نامید. (۱۳۸۵/۵/۱۵، moqavemat.ir).

برای تغییر در جغرافیای منطقه برمی‌دارد. هم‌چنین پیتر گالبرایت^۱ معتقد است: بهترین راه برای نجات ساکنان عراق و جان سربازان آمریکایی، تقسیم این کشور به سه منطقه قدرتمند شیعی، کرد و سنی و پایان عراق است. (۱۳۸۵/۸/۱۵، www.antiwar.ir) سید حسن نصرالله ضمن توجه به این مسأله می‌گوید، هدف از خاورمیانه جدید بوش و کاندولیزا رایس ایجاد دولت‌های کوچک قومی است که هر یک از آن‌ها به آمریکا و رژیم صهیونیستی پناه ببرند تا حامی و ضامن حقوق آن‌ها باشند. (روزنامه کیهان، ۸/۵/۸۶، آخر) در حقیقت در برنامه‌ریزی این طرح، اشغال و تجزیه همه کشورهای اسلامی لحاظ گردیده (قدیری ایبانه، ۱۳۸۵، www.ghadiri.org) و آمریکا هیچ قدرت منطقه‌ای را بر نمی‌تابد و اجازه نخواهد داد کشورهای قدرتمند منطقه مثل ایران به صورت یکپارچه باقی بمانند. (عسگرخانی، ۲، ۱۳۸۶، www.sharifnews.com)

رالف پیترز در شماره ژوئن ۲۰۰۶ مجله نیروهای مسلح آمریکا، مقاله‌ای به نام «مرزهای خون: خاورمیانه بهتر چه شکلی خواهد داشت؟»، نقشه خاورمیانه جدید را بر اساس سلطه آمریکا طرح می‌کند. اطلاعات موجود در این مقاله پس از چند هفته در دهم جولای ۲۰۰۶ در کتاب او «درگیری را هرگز ترک نکنید» آمده است. وی در این کتاب به ملت آمریکا و رهبری آن سفارش می‌کند که صحنه جنگ عراق را ترک نکنند.^۳ پیترز می‌نویسد به‌خاطر این‌که خاورمیانه در

۱ - سفیر سابق آمریکا در کرواسی که در مورد مسائل قانون اساسی به کردهای عراق مشاوره داده است.

۲ - استاد دانشگاه تهران.

۳ - برخی می‌گویند رالف پیترز اندیشمندی استراتژیست بوده و کسانی که در کاخ سفید هستند باید نوشته‌های او را بخوانند و از طرح وی استفاده نمایند! عده‌ای دیگر معتقدند که کتاب رالف پیترز چیزی به جز «بالون آزمایش» نیست و این مطالب از سوی نهادهای اطلاعاتی آمریکا القا شده است و انتشار مقاله‌ای این چنین مهم فراتر از توان این نویسنده است. او رمان‌نویس هم می‌باشد که چهارده رمان منتشر کرده است که نیمی از آن‌ها به‌نام اصلی او نیم دیگر به نام مستعار او (اویسن باری) است و رمان‌های او برگرفته از مسائل اطلاعاتی است

صلح و صفا به سر ببرد لازم است در تقسیم آن یک بازنگری براساس ادیان و مذاهب و اقوام و اقلیت‌ها صورت پذیرد.^۱ وی تغییر در مرزهای فعلی را به شرح زیر مورد بررسی قرار می‌دهد:

رژیم صهیونیستی

رژیم صهیونیستی برای این که با همسایگانش در صلح و صفا زندگی کند باید به مرزهای پیش از ۱۹۶۷ باز گردد، ضمن این که باید تعدیل‌های اساسی و قانونی به خاطر امنیت رژیم صهیونیستی صورت پذیرد. وی به قدس اشغالی اشاره‌ای نمی‌کند. بلکه به اراضی و بخش‌های پیرامون قدس می‌پردازد و می‌گوید تا زمانی که این شهر تاریخی به خون آغشته است و برسر آن نزاع وجود دارد مشکل آن هرگز در زمان ما حل نخواهد شد.

فلسطین

در مقاله رالف پیترز هیچ نامی از فلسطین برده نشده است. در لیست بازندگان که در پایان مقاله آمده، کرانه غربی نیز ذکر شده ولی دلیل آن توضیح داده نشده است.

(www.basirat.ir, ۱۳۸۵/۵/۲۸).

۱ - برای مطالعه پیش‌تر ر. ک:

A: www.basirat.ir (۱۳۸۵/۵/۲۸).

B: Peters, Ralph (6/2006), blood borders how a better middle east would look, www.Armedforcesjournal.com . 2006/06/1833899.

دولت کرد

به عقیده پیترز در نبود یک دولت مستقل کرد بین کوه‌های بالکان و هیمالیا، بزرگ‌ترین ظلم و ستم روی داده است. وی با اشاره به این که تعداد کردها بین ۲۷ تا ۳۶ میلیون نفر می‌باشد، ایالات متحده آمریکا و هم‌پیمانانش را ملامت و سرزنش می‌کند که چرا آنان فرصت طلایی اعلام استقلال دولت کردستان را بلافاصله پس از سقوط صدام حسین از دست دادند. وی کردهای ترکیه را به کردهای عراق اضافه می‌کند و پنج بخش شرقی ترکیه را اراضی اشغالی به حساب آورده که باید به اکراد بازگردند و اعتقاد راسخ دارد که اکراد سوریه و ایران در صورتی که بتوانند به کردستان آزاد می‌پیوندند. پیترز در پایان نتیجه می‌گیرد که کردستان آزاد منطقه‌ای از دیاربکر تا تبریز را در برمی‌گیرد و از لحاظ راهبردی تنها کشور حامی غرب در پهنه وسیع جغرافیایی از بلغارستان تا ژاپن خواهد بود.

عراق

عراق به سه بخش تقسیم می‌شود. در شمال، دولت کرد و در جنوب دولت شیعه و در میانه سه استان باقی خواهد ماند که بیش‌تر سکنه آن از اهل تسنن خواهند بود. به تصور رالف پیترز، اهل تسنن به مرور زمان ملحق شدن به سوریه را برمی‌گزینند. وی دولت عربی شیعه را ایجاد یک نیروی موازی و در مقابل دولت ایران می‌داند نه هم‌پیمان او.

سوریه و لبنان

این مقاله ساحل سوریه را جدا و به‌عنوان هدیه به «لبنان بزرگ‌تر» تقدیم می‌کند.

اردن

اردن سرزمین‌های خود را حفظ خواهد کرد و بخشی از شمال عربستان سعودی به آن اضافه خواهد شد و از خوشبخت‌ترین کشورها خواهد بود و روشن است که در آینده کرانه غربی به اردن می‌پیوندد.

عربستان سعودی

نویسنده آن را یک کشور غیرطبیعی توصیف می‌کند و پیشنهاد می‌دهد که شهرهای مکه و مدینه از عربستان سعودی جدا شود تا در آن‌جا «دولت مقدس اسلامی» به‌وجود آید و شورایی که برگزیده نمایندگان جنبش‌ها و مکاتب اصلی اسلامی خواهد بود، به تناوب ریاست آن را به‌عهده گیرد. به‌عبارت دیگر، این مجلس به‌نوعی واتیکان اسلامی خواهد بود. نویسنده علاوه بر جداشدن بخشی از شمال عربستان و الحاق آن به اردن، پیشنهاد می‌دهد که بخشی از جنوب عربستان نیز به یمن واگذار گردد و بخش‌های نفت‌خیز قسمت شرقی عربستان نیز به نفع دولت شیعه جدا گردد.

افغانستان و پاکستان

اگر چه افغانستان قسمتی از غرب کشور خود را به نفع ایران از دست خواهد داد، در عوض از طرف شرق بخشی از شمال غربی پاکستان که قبایلی با ریشه‌های افغانی در آن‌جا حضور دارند را به‌دست خواهد آورد. رالف پیترز همان توصیف غیرطبیعی که به عربستان اطلاق نمود، به پاکستان نیز تسری می‌دهد و می‌گوید بخش بزرگی از این کشور جدا می‌شود تا دولت بلوچستان آزاد شکل گیرد.

امارات

برآن نام «دولت شهرها» (شبیه به دولت شهرهای یونان قدیم) نهاده شده است. برخی از قسمت‌های آن با دولت عربی شیعه ادغام خواهد شد.

عمان و کویت

این دو کشور اراضی خود را حفظ خواهند کرد.

ایران

ایران بسیاری از سرزمین‌هایش را به نفع آذربایجان واحد و کردستان آزاد و دولت عربی شیعه و بلوچستان آزاد از دست می‌دهد، و به جای آن زمین‌هایی از افغانستان در پیرامون هرات به ایران واگذار می‌گردد. *ایران در واقع همان دولت قوم پارس خواهد شد با این پرسش دشوار که آیا بنادر عباس را حفظ خواهد کرد یا آن را به دولت شیعه عربی تسلیم خواهد نمود؟*

در نقشه‌ای که نشریه آمریکایی آتلانتیک^۱ در شماره دو ماهه ژانویه و فوریه ۲۰۰۸ به ضمیمه مقاله‌ای با عنوان «بعد از عراق»، گزارشی از خاورمیانه جدید و نگاهی اجمالی به آینده ممکن منتشر کرده است، بخش غربی ایران به همراه بخش شرقی ترکیه، شمال عراق و شمال شرقی سوریه تجزیه و تحت نام کشور کردستان نشان داده شده است. بلوچستان نیز یک کشور مستقل شناخته شده و خوزستان هم از ایران جدا خواهد شد. در بخش‌هایی از نوشته جفری گولدبرگ در این مقاله آمده است: کردها در عراق سال‌هاست که تحت ستم بوده‌اند. اما آن‌ها به‌خاطر آرزوهایشان روزی به استقلال خواهند رسید. اگر الان هم این امر

1 - <http://www.theatlantic.com/doc/200801/goldberg-mideast>.

تحقق نیابد روزی کشور کردستان محقق خواهد شد و آن روز گریزناپذیر است. در این نقشه بخش‌های کم‌اهمیتی از افغانستان و عراق به ایران منضم شده‌اند. (www.theatlantic.com, Goldberg, 2008)

نوام چامسکی^۱ با اشاره به مسأله قومیت‌ها در منطقه خلیج فارس و ایران ضمن اشاره به مقاومت خوزستان در جنگ تحمیلی در کنار رزمندگان ایرانی می‌نویسد: "قطعا نیروهای آمریکایی در قسمت‌هایی از مرز ایران و عراق که روبه‌روی ایرانی‌ها هستند در تلاش برخواهند آمد تا در آن‌جا تلاشی برای تجزیه این منطقه صورت دهند."^۲

توسل به قدرت نظامی و تخریب برای تحقق اهداف

در اواسط جنگ ۳۳ روزه لبنان (سوم آگوست ۲۰۰۶)، کاندولیزا رایس وزیر امور خارجه آمریکا پس از بازگشت از سفر به رژیم صهیونیستی در یک کنفرانس خبری و در پاسخ به سؤال خبرنگار هفته‌نامه نیوزویک درباره تلفات انسانی و حجم وسیع ویرانی‌های لبنان گفته بود: "جنگ لبنان و پیامدهای آن، درد زایمان برای تولد خاورمیانه جدید است." (مرشدی، ۱۳۸۵، www.jamejamonline.ir). از این سخن چنین بر می‌آید که توسل به قدرت نظامی و تخریب، یکی از ابزارهای اصلی تحقق اهداف طرح خاورمیانه جدید است.

شناسایی رژیم صهیونیستی از سوی کشورهای عربی

یکی دیگر از اهداف طرح خاورمیانه جدید، شناسایی رژیم صهیونیستی از

۱ - زبان‌شناس و یکی از منتقدان برجسته‌ی سیاست‌های دولت آمریکا.

۲ - به نقل از خبرگزاری مهر (۱۳۸۵/۱۲/۶).

سوی کشورهای عربی است. نوام فدرمن^۱ درباره عقب‌نشینی رژیم صهیونیستی از نوار غزه گفت: «به نظر ما دولت شارون با تصویب این طرح، گام اول را برای ایجاد خاورمیانه جدید برداشته است.» در همان ایام نیز امیر عبدالله خواستار خروج رژیم صهیونیستی از نوار غزه و متقابلاً شناسایی و به رسمیت شناختن آن کشور از سوی کشورهای عربی شده بود. لذا بدون شک خروج تاریخی رژیم صهیونیستی از غزه، جدا از این که نشان دهنده شکست سیاست «مشت آهنین» شارون در مقابل استراتژی مقاومت فلسطین بود، می‌توان آن را در چارچوب طرح خاورمیانه بزرگ کالبدشکافی کرد که اصلاح آن در طرح خاورمیانه جدید پی‌گیری شد.

سیمور هرش در مقاله «تغییر جهت»^۲ از دیدار با دبیر کل حزب الله لبنان نوشته و از قول سید حسن نصرالله می‌آورد: «یکی از اهداف بمباران لبنان در تابستان گذشته توسط رژیم صهیونیستی نابودی مناطق شیعی و آواره کردن شیعیان از لبنان بود. هدف از این اقدام این بود که شیعیان لبنان و سوریه مجبور شوند به جنوب عراق که در تسلط شیعیان است، فرار کنند. من مطمئن نیستم اما چنین احساسی دارم.» ... «این روند تجزیه سبب خواهد شد رژیم صهیونیستی با حکومت‌های آرام کوچکی احاطه شود. من می‌توانم به شما اطمینان بدهم که پادشاهی سعودی نیز تجزیه خواهد شد و این ماجرا به کشورهای شمال آفریقا نیز خواهد رسید. در واقع، حکومت‌های کوچک قومی که یک‌دیگر را به رسمیت شناخته باشند شکل خواهد گرفت. به عبارت دیگر، رژیم صهیونیستی مهم‌ترین و قوی‌ترین حکومت منطقه خواهد بود که به حکومت‌های قومی و فرقه‌ای تجزیه شده‌اند و با یک‌دیگر همزیستی دارند. این همین خاورمیانه جدید است.»

۱ - از تندروهای متعصب یهودی.

۲ - واحد مرکزی خبر صدا و سیما جمهوری اسلامی (۲۶ اسفندماه ۱۳۸۵) متن مقاله را درج نموده است.

مطرح کردن تشیع به عنوان کانون تروریسم

جایگزینی تشیع به جای القاعده به عنوان کانون تروریسم یکی از سناریوهای طراحی شده توسط آمریکا و رژیم صهیونیستی و متحدین عربی آن‌ها در منطقه است. در این زمینه دکتر پیروز مجتهد زاده^۱ می‌گوید که در کشاکش بحران اخیر لبنان و به هنگام اوج‌گیری جنایات جنگی رژیم صهیونیستی به پشتیبانی علنی آمریکا، در آن کشور همه‌ای تازه در راه انحراف توجه جهانیان از جنایات جنگی رژیم صهیونیستی و آمریکا در لبنان، به سوی یک ایده ناپخته ولی خطرناک به نام «هلال شیعی» به راه افتاد که شگفت‌انگیزترین بخش این توطئه، هماهنگی و هم‌آوایی حساب شده توطئه‌گران غربی و عربی بود. هدف این توطئه معرفی یک هلال ژئوپولیتیک است که از ایران و به رهبری ایرانیان آغاز می‌شود، عراق و سوریه را در بر می‌گیرد و به حزب الله در لبنان پایان می‌یابد؛ این مجموعه‌ی ژئوپولیتیک تخیلی که توطئه‌گران شکل جغرافیایی‌اش را هلال مانند ترسیم کرده‌اند و به گفته عموی ملک عبدالله، پادشاه اردن، بزرگ‌ترین منابع سوخت فسیلی جهان از تنگه هرمز تا دریای خزر را در اختیار دارد، می‌خواهد از راه گسترش عملیاتی مانند عملیات حماس و حزب الله، بر جهان اسلام برتری یافته و رژیم صهیونیستی را نابود کند. واشنگتن در این سناریوسازی‌های شگفت‌انگیز و مورد پسند محور نومحافظه کاران - صهیونیست‌ها، بن‌لادن، القاعده، طالبان، زرقاوی و تروریست‌های مصری و اردنی در فاجعه یازده سپتامبر را فراموش کرده، توجه ژئوپولیتیک و ژئواستراتژیک خود را روی مراکز شیعی جهان اسلام، به عنوان مراکز اصلی تروریسم و تروریست‌پروری تمرکز می‌دهد. این محور بر آن است تا با ریشه‌کن کردن تشیع، همه آن‌چه مشکلات خاورمیانه می‌خواند را یک جا

۱ - استاد دانشگاه و رئیس موسسه یوروسویک لندن (در گفت‌وگو با ایسنا، ۱۳۸۵/۵/۸).

حل نماید و رژیم صهیونیستی را از خطر سقوط رهایی بخشد. چامسکی در کتاب «دخالت‌ها» می‌نویسد: «در منطقه نفت‌خیز خاورمیانه تنها کشورهایی که نتوانسته‌اند خود را با واشنگتن هماهنگ کنند، ایران و سوریه بوده‌اند و لذا هر دو، دشمن آمریکا محسوب می‌شوند؛ که در این میان، ایران مهم‌تر از سوریه است.» وی ایده هلال شیعی را برگرفته از دوران جنگ سرد دانسته و نوشته: «تهران در این هلال محور است، هلالی که از ایران تا جنوب لبنان و مناطق شیعی نشین جنوب عراق و سوریه ادامه دارد.» چامسکی در ادامه، مسأله مهم آمریکا در خاورمیانه را کنترل مؤثر منابع انرژی معرفی کرده زیرا نفوذ ایران در هلال شیعی تلاش آمریکا را برای کنترل این منابع به خطر می‌اندازد. به اعتقاد او، بدترین کابوس واشنگتن این است که یک ائتلاف شیعه، مستقل از آمریکا کنترل مهم‌ترین ذخایر نفت جهان را برعهده بگیرد و آمریکا در این نبرد شکست بخورد. (چامسکی، ۱۳۸۶، www.fararu.com) با کمی تأمل در نوشته‌های چامسکی می‌توان به هدف اصلی حامیان آمریکایی ایده هلال شیعی پی‌برد. مسأله‌ای که با هدف تفرقه در جهان اسلام برای کنترل ذخایر نفت منطقه دنبال می‌گردد. در حقیقت می‌توان گفت، خمیرمایه اصلی طرح‌های خاورمیانه‌ای آمریکا، تسلط بر منطقه برای غارت منابع نفتی است. و راه وصول به آن زمانی خاورمیانه بزرگ و دموکراسی‌سازی و در شرایط دیگر خاورمیانه جدید و مقابله با تندروی است.

تفاوت‌های طرح خاورمیانه بزرگ و خاورمیانه جدید

با اندکی تأمل می‌توان تفاوت‌های این دو طرح را در چهارمحور مورد بررسی قرار داد:

۱ - تغییر در اولویت‌بندی سیاست‌ها

در طرح خاورمیانه بزرگ محورهای اصلی سیاست‌های نو محافظه‌کاران مبارزه با تروریسم و دموکراسی‌سازی اعلام شد، در حالی که در طرح خاورمیانه جدید، سیاست مقابله با بیداری اسلامی و تلاش برای تضعیف قدرت شیعه به محوریت ایران پی‌گیری شد و بر همگان روشن شد که دیکتاتوری و دموکراسی برای آمریکا تنها وسیله‌ای بیش نیست و هر کدام که لازم باشد مورد استفاده قرار می‌گیرد. چنان‌که در طرح خاورمیانه جدید، آمریکا مجدداً به حمایت از دیکتاتوری‌هایی پرداخت که اصلاح حکومت آن‌ها هدف اصلی طرح خاورمیانه بزرگ بود.

۲ - تغییر در محدوده جغرافیایی

طرح خاورمیانه جدید نشانگر رویکرد مجدد آمریکا به محدوده خاورمیانه قدیم است، در حالی که طرح خاورمیانه بزرگ شامل برخی کشورهای اسلامی غیرعرب نیز می‌شد. در «خاورمیانه جدید» محدوده جغرافیایی بیش‌تر شامل کشورهای عربی خاورمیانه و ایران است. (سید افقهی، ۱، ۱۳۸۵)

خاورمیانه بزرگ بیش‌تر قلمرو جغرافیایی را مد نظر دارد، در حالی که خاورمیانه جدید محتوا را مطرح می‌کند و باید دموکراسی مورد قبول آمریکا (مانند اردن و بحرین) در آن باشد. (ولایتی، ۲، ۱۳۸۶/۳/۲۰) بنابراین، مشخص می‌شود که دموکراسی واقعی مد نظر آمریکایی‌ها نیست، بلکه وابستگی به آمریکا روح اصلی طرح خاورمیانه جدید است.

۱ - استاد دانشگاه و کارشناس مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری.

۲ - مشاور مقام معظم رهبری در امور بین‌الملل.

۳ - تغییر شعار

شعار ایجاد «خاورمیانه دموکراتیک» که در طرح خاورمیانه بزرگ مطرح بود، در طرح خاورمیانه جدید جای خود را به «جنگ علیه تندروی» داده است.

۴ - تفاوت در مبنا

طرح خاورمیانه بزرگ در حوزه سیاست عادی^۱ و بر شالوده مولفه‌های قدرت نرم مثل دموکراسی‌سازی، بهداشت، آموزش، حقوق زنان، حقوق بشر و ... بنا شده بود، در حالی که خاورمیانه جدید در فضای سیاست عالی^۲ طرح گردیده که اساس آن بر مبنای قدرت سخت است. در خاورمیانه جدید با استفاده از اهرم زور، حزب‌الله باید یا خلع سلاح شود یا از بین برود، بین ایران و سوریه فاصله و جدایی ایجاد شود و دامنه منافع و اثرگذاری ایران محدود گردد، بخش‌هایی از جنوب لبنان (تا رودخانه لیطانی) که دارای اهمیت اقتصادی و نظامی است باید به تصرف رژیم صهیونیستی در آید. (عسگری، ۱۳۸۵، ۱۴) در واقع، با شکست تاکتیک قبلی، آمریکایی‌ها درصدد برآمده‌اند طرح «خاورمیانه بزرگ» را این بار نه از طریق دموکراسی بلکه با توسل به قوه قهریه و تحت عنوان «خاورمیانه جدید» اجرا کنند.

چالش‌ها و موانع طرح خاورمیانه جدید

عمده‌ترین چالش‌ها و موانع این طرح عبارتند از: بی‌ثباتی ناشی از سیاست‌های جنگ‌افروزانه، به‌خطر افتادن امنیت انرژی غرب در پی ناآرامی در منطقه، مغایرت خواسته‌های مردم این منطقه با منافع آمریکا و غرب، حمایت

1 - low politics

2 - high power

بیش تر افکار عمومی منطقه از بنیادگرایی در مقایسه با غرب گرایی، مقاومت بیداری اسلامی در مقابل حمایت آشکار آمریکا و غرب از رژیم صهیونیستی و تلاش آن‌ها برای چپاول ثروت‌های منطقه، عدم تطابق خواست آمریکا و غرب با واقعیت‌های منطقه، ضد آمریکایی شدن مردم منطقه تحت تأثیر ابعاد سیاسی اسلام، مقاومت در برابر پذیرش ارزش‌های لیبرالیستی غرب، ملی گرایی، حرکت قدرت‌های بین‌المللی و منطقه‌ای به سوی ایجاد یک موازنه‌ی اساسی برای تعدیل قدرت آمریکا و تلاش آن‌ها برای ایفای نقش بیش‌تر در مسائل منطقه‌ای و بین‌المللی.

نتیجه‌گیری

با توجه به بن بست پیش آمده برای آمریکا در عراق و ناکامی در ایجاد دولت سرمشق بر مبنای دموکراسی آمریکایی و از آن‌جا که آن‌ها این مشکل خود را به جریان بیداری اسلامی با محوریت ایران منتسب می‌کردند، با تغییر تاکتیک و اتخاذ راهبرد سخت‌افزاری، طرح خاورمیانه جدید را برای خروج از بن بست و فائق آمدن بر مشکلات خود طراحی نمودند.

در این طرح ایالات متحده با تأکید بر سه مقوله رادیکالیسم اسلامی، تروریسم و تسلیحات کشتار جمعی و ترسیم تصویر غیرواقعی از طریق رسانه‌ها، کوشید تا زمینه‌های شکل‌گیری اجماع نسبی در نظام بین‌المللی را علیه جنبش‌های اسلامی، مانند حزب الله و حماس و کشورهای مستقل مانند ایران و سوریه فراهم سازد. با توجه به نقش محوری ایران در شکل‌گیری و قدرت‌یابی بیداری اسلامی و پس از موفقیت اسلام سیاسی در فرایند دموکراسی‌سازی در خاورمیانه، آمریکا و رژیم صهیونیستی با بزرگ‌نمایی خطر قدرت‌یابی شیعیان در منطقه و طرح هلال شیعی، حکومت‌های وابسته عربی را با خود همراه نموده و طرح حمله به حزب الله لبنان را به‌عنوان گام نخست برای قطع بازوان منطقه‌ای

ایران ساماندهی و اجرا نمودند. نتایج خیره کننده مقاومت لبنان در جنگ ۳۳ روزه سبب شد هیمنه نظامی رژیم صهیونیستی شکسته شده و نظامی‌گری نومحافظه‌کاران آمریکا، در فاز سخت‌افزاری خاورمیانه جدید نیز با شکست مواجه شود. علاوه بر شکست فاز سخت‌افزاری خاورمیانه جدید، در سیاست خاورمیانه‌ای آمریکا تغییرات عمده دیگری نیز ایجاد گردید که به مهم‌ترین آن‌ها در این مقاله اشاره گردید.

منابع

منابع فارسی

الف) کتب

- ۱ - حسینی، حسن. "طرح خاورمیانه بزرگ تر؛ القاعده و قاعده در راهبرد امنیت ملی آمریکا"، تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر، ۱۳۸۳.
- ۲ - یونسیان، مجید. "کتاب خاورمیانه ۵ ویژه اصلاحات در خاورمیانه"، تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر ۱۳۸۵.

ب) مقالات

- ۳ - ابراهیم، سعد الدین (۱۳۸۵/۶/۲)، "خاورمیانه جدید اسلامی از زبان یک روزنامه آمریکایی"، واشنگتن پست، به نقل از: www.basirat.ir، (۱۳۸۵/۶/۴).
- ۴ - امینیان، بهادر. "آمریکا و طرح خاورمیانه بزرگ: اهداف، ابزار و مشکلات"، مجله سیاست دفاعی، شماره پیاپی ۴۸، سال دوازدهم، شماره ۴، تهران: پاییز ۱۳۸۳، صص ۲۶-۷.
- ۵ - پورحسن، ناصر. "بررسی استراتژی نظامی اسرائیل و حزب الله در بحران اخیر"، ماهنامه اطلاعات راهبردی، سال چهارم، شماره ۳۹، تهران: مرداد ۱۳۸۵، صص ۵-۱۱.
- ۶ - چامسکی، نوام (۱۳۸۶/۵/۹)، "آمریکا از ایران میترسد"، <http://www.fararu.com/vdchtnw۶d۲۳nq.ft۲.html>، (۱۳۸۶/۷/۲۸)
- ۷ - حسینی، حسن. "جایگاه آموزه تغییر رژیم در اندیشه نومحافظه کاران"، نشریه نگاه، سال چهارم، شماره ۴۶، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، تهران: مهر و آبان ۱۳۸۳، صص ۴-۱۵.
- ۸ - دلاورپوراقدام، مصطفی، (بی تا) "حزب الله و مولفه‌های سیاست و امنیت در خاورمیانه"، rooze۳۳contents/subjects/www.vijename.ommatnews.com، (۱۳۸۶/۵/۱۳).

- ۹ - عسگری، محمود. "بررسی سیاست‌های منطقه‌ای ایران"، ماهنامه اطلاعات راهبردی، سال چهارم، شماره ۳۶، تهران: اردیبهشت ۱۳۸۵، صص ۱۶-۱۲.
- ۱۰ - قدیری ایبانه، محمد حسن (۱۳۸۵/۵/۹)، "تحلیل اوضاع لبنان و خاورمیانه جدید و تأثیر آن بر ایران"، www.ghadiri.org (۱۳۸۵/۵/۹).
- ۱۱ - مرشدی، ارسلان. "صهیونیست‌ها در باتلاق"، روزنامه جام جم، (۱۳۸۵/۱۰/۲۱) ص ۱۰.
- ۱۲ - هرش، سیمور، "تغییر جهت"، نشریه نیویورکر، به نقل از: واحد مرکزی خبر (۱۳۸۵/۱۲/۲۶).
- ۱۳ - نوبهض الحوت، بیان (۱۳۸۵/۵/۲۸)، "خاورمیانه جدید: طرح آمریکایی که محکوم به شکست است"، مترجم: ابوالقاسم کارجو لاهیجی، السفیر لبنان، به نقل از: www.basirat.ir (۱۳۸۶/۵/۱۳).

ج) اسناد، مصاحبه‌ها و سخنرانی‌ها

- ۱۴ - چامسکی، نوام. استاد بازنشسته دپارتمان فلسفه و زبان‌شناسی مؤسسه تکنولوژی ماساچوست آمریکا، اینترنشنال نیوز، "افکار جنون آمیزی بر وزارت دفاع آمریکا حاکم است"، به نقل از: خبرگزاری مهر، (۱۳۸۵/۱۲/۶).
- ۱۵ - خبرگزاری شریف نیوز، "مناظره خواندنی. زید آبادی، باوند، عسگرخانی" (۱۳۸۶/۲/۲۰).
- ۱۶ - سید افقهی، سید هادی. استاد دانشگاه و کارشناس مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، خبرگزاری مهر، "خاورمیانه بزرگ و خاورمیانه جدید" (۱۳۸۵/۶/۱۹).
- ۱۷ - مجتهد زاده، پیروز. استاد دانشگاه و رئیس مؤسسه یوروسویک لندن، ایسنا، "سقط جنین صلح در خاورمیانه" (۱۳۸۵/۵/۸).
- ۱۸ - ولایتی، علی اکبر، مشاور مقام معظم رهبری در امور بین‌الملل، ایوب پورقیومی، "طرح‌های خاورمیانه‌ای آمریکا" (۱۳۸۶/۳/۲۰)، مشهد مقدس.

د) روزنامه‌ها و خبرگزاری‌ها

- ۱۹ - خبرگزاری جمهوری اسلامی، (۸۶/۰۲/۲۰).
- ۲۰ - روزنامه کیهان، (۱۳۸۶/۷/۷)، ص آخر.
- ۲۱ - روزنامه کیهان، (۱۳۸۶/۵/۸)، ص آخر.

English References

A) Articles

- 22 - Goldberg, Jeffrey (January/February 2008) "After Iraq"
[http://www.theatlantic.com/doc/200801/goldberg-mideast\(14/11/1386\)](http://www.theatlantic.com/doc/200801/goldberg-mideast(14/11/1386)).
- 23 - Hersh, Seymour (2006) Washington's interests in Israel's war, august 21, 2006,
http://www.newyorker.com/archive/2006/08/21/060821fa_fact?Printable=true.
- 24 - Peters, Ralph (6/2006), blood borders how a better middle east would look, www.
Armedforcesjournal.com. 2006/06/1833899.

B) Internet References

- 25 - <http://moqavemat.ir> (۱۳۸۵/۵/۱۰)
- 26 - <http://moqavemat.ir> (۱۳۸۵/۵/۱۵)
- 27 - <http://www.antiwar.ir> (۱۳۸۵/۸/۱۵).
- 28 - <http://www.basirat.ir> (۱۳۸۵/۶/۴)
- 29 - <http://www.basirat.ir> (۱۳۸۵/۵/۱۲)